РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
„СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба висилати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., второк 6-го марта 1917. Ч. 27. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Tuesday, March 6, 1917. No. 27.

СЕНАТ ПРОТИ ЗОРУЖЕНЯ КОРАБЛІВ.

За пять місяців затопили Німці 1.000 кораблів на 2,000.000 тон.

Анґлійський корабель „Стейтендем" (35.000 тон) на дні моря.

ҐЕНЕРАЛ КАРЛО ГУЙН ІМЕНОВАНИЙ НАМІСНИКОМ ГАЛИЧИНИ.

СЕНАТ СПРОТИВИВ СЯ ЗОРУЖЕНЮ КОРАБЛІВ.

ВАШИНҐТОН, 4. марта. — **На нинішнім засїданю 12 сенаторів під проводом сенаторів Ля Фолєта і Стона унеможливили ухваленє резолюції, на підставі котрої президент мав бути уповажнений до зоруженя американських торговельних кораблів.**

Засїданє тривало без перерви через цілу ніч аж до 12-тої години в полуднє. О год. 12-тій замкнено сесію 64. конґресу, не повзявши в тій справі жадної ухвали.

Президент Вілсон зложив заяву, що конгрес не удїлив йому потрібної повносласти і тому він не може перевести зоруженя кораблів анї поробити инших кроків в цїли охорони американських кораблів перед нїмецькими підводними лодками.

Президент заявив дальше, що заходить потреба скликаня надзвичайної сесії конґресу, яка ухвалила би йому жадану ним повновласть. Однак таку сесію вважає він за безпредметову, як довго істнуючий реґулямін допускає значній меньшости здержати працю сенату.

Президент зробив предложенє на скликанє надзвичайної сесії, на якій мала би бути переведена найперше зміна істнуючого реґуляміну.

ТЕЛЕҐРАМА З БЕРЛІНА ПОТВЕРДЖУЄ, ЩО НІМЕЦЬКИЙ МІНІСТЕР ДАВ ПРИПОРУЧЕНЯ ПОСЛОВИ В МЕКСИКУ.

ЛОНДОН, 3. марта. — З Амстердаму доносять, що **берлінські телеграми потверджують правдивість змісту письма, яке вислав німецький міністер для заграничних справ до німецького консуля в Мексику.**

Берлінські телеґрами доносять:

„Американські часописи оголосили письмо міністра для заграничних справ, в якім були подані інструкції для німецького посла в Мексику, після котрих він мав поступити на случай, коли би Злучені Держави перестали бути невтральними.

„Підставою отсего письма є слїдуючі факти: Коли ми порішили дня 1. лютого розпочати безглядну кампанію на мори, брали ми також під розвагу становище Злучених Держав, припускаючи також можливість ворожих кроків з їх сторони. Що ми в наших здогадах не помили ся, про се сьвідчить найлїпше те, що американське правительство після проголошеня бльокади зірвало сейчас з Німеччиною дипльоматичні зносини і візвал порочі невтральні держави, щоби пійшли його слїдами.

„З огляду на такі можливости було не лише правом, але й обовязком нашого правительства на случай війни Злучених Держав проти Німеччини поробити приготовленя, аби зрівноважити сими нового противника. Тому в половині січня дано припорученє німецькому послови в Мексику, аби він на случай виповідженя війни зі сторони Злучених Держав запропонував мексиканському правительству союз з Німеччиною і поробив дальші кроки в сій справі".

Дальше говорить телеґрама, що німецький посол в Мексику одержав виразне припорученє не розпочинати скорше переґоворів з мексиканським правительством, доки не буде річию зовсім певною, що Злучені Держави виповідять війну Німеччині.

НА МОРИ:

ЗА 5 МІСЯЦІВ ЗАТОПЛЕНО ПОВЕРХ 1.000 КОРАБЛІВ НА 2,000.000 ТОН.

ВАШИНҐТОН, 2. марта. — Успіхи кампанії підводних лодок за останних пять місяців належать до найбільших від початку війни.

Беручи за підставу лише звіти анґлійської адміралїції, то загальне зіставленє виказує, що в останних 5 місяцях затоплено 1.016 кораблів на 1,-965.770 тон.

Після місяців представляють ся втрати, як слїдує:

	Кораблі аліянтів:		Кораблі невтр. держав:	
1916.				
жовтень	146 на	366.500	72 на	87.000 тон
падолист	152 „	230.000	68 „	82.000 „
грудень	125 „	235.000	37 „	60.000 „
1917				
січень	170 „	336.000	58 „	103.500 „
лютий	134 „	368.274	54 „	97.496 „
Разом	727 „	1.535.774	289 „	429.996 „

Між аліянтами втратила найбільше **Анґлія: 683 кораблів на 1,435.000 тон.** Між невтральними державами втратила найбільше **Норвеґія: 189 кораблів на 275.000 тон.**

ОДНА ПІДВОДНА ЛОДКА ЗАТОПИЛА 4 КОРАБЛЇ НА 54.000 ТОН.

БЕРЛІН, 4. марта. — Урядовий звіт німецької адміралїції звучить:

„Німецька підводна лодка, яка є чинна на Середземнім мори, затопила в другій половині місяця лютого отсї кораблї:

„17. лютого: На полудне від острова Мальти **транспортовий корабель на 9.000 тон з набором.** Корабель був в дорозї на схід і плинув в окруженю воєнних кораблів.

„23. лютого: **Корабель на 5.000 тон з транспортом війска** в окруженю кораблів воєнних. Другий **5.000-тонивий корабель з набором.**

„24. лютого: **Зоружений 35-тоновий корабель з транспортом війска. На покладі корабля находили ся: 500 жовнїрів, артилєрія і конї. Часть війска потонула.**

„Крім того инші підводні лодки затопили на Середземнім мори в протягу кількох останних днів ще **13 кораблів на 25.-000 тон.**

„Між затопленими кораблями находять ся між иншими також отсї:

„Океанія", 4.200 тон, італїйський, з набором збіжа з Америки до Італії;

„Корсо", 3.264 тон, анґлїйський, з 5.000 тонами манґанової руди і бавовни;

„Пруденца", 3.307 тон, італїйський, з набором кукурузи з Арґентини;

„Скоглянд", 2.900 тон, шведський, з набором угля для Італії;

„Пріконїзос", 3.537 тон, грецький, в дорозї зі Солуня до Альжиру".

АНҐЛІЙСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ „СТЕЙТЕНДЕМ" (35.000 ТОН) НА ДНЇ МОРЯ.

НЮ ЙОРК, 4. марта. — **Після вістий, які одержали тутешні корабельні аґенції, великим кораблем, затопленим на Середземнім мори, має бути корабель „Стейтендем" (35.000 тон).**

З вибухом війни згаданий корабель находив ся в будові в анґлїйській компанії. Корабель був будований для компанії „Голянд-Амеріка Лайн". Анґлїйське правительство відкупило корабель на власність, уживаючи його до транспортів війск на Середземнім мори.

НЇМЕЧЧИНА ПРОГОЛОСИЛА ВІД 1. МАРТА БЕЗОГЛЯДНУ КАМПАНЇЮ НА МОРИ.

БЕРЛІН, 2. марта. — Німецька адміралїція подала до відома отсю заяву:

„З днем 1. марта минає реченець, який був призначений деяким кораблям невтральних держав, котрі находили ся на Атлянтійськім океанї. Почавши від сього дня підводні лодки не будуть жадному кораблеви давати осторогу".

ФРАНЦІЯ БУДЕ ОГОЛОШУВАТИ ЛИШЕ РАЗ НА ТИЖДЕНЬ ВИКАЗ ЗАТОПЛЕНИХ КОРАБЛЇВ.

ПАРИЖ, 3. марта. — **Французька адміралїція подала до відома, що на будуче не буде оголошувати щоденних звітів про затоплені кораблї, бо се спричинювало „поважні клопоти". На будуче адміралїція буде оголошувати тижневі звіти, в яких буде подане загальне число затоплених кораблїв.**

НЇМЕЧЧИНА ГОТОВИТЬ ВЕЛИКЕ ЧИСЛО ПІДВОДНИХ ЛОДОК І ЦЕПЕЛЇНІВ ПРОТИ АНҐЛІЇ.

ЦІРІХ (Швайцарія), 3. марта. — Кореспондент, який недавно повернув з Німеччини, оповідає:

„Підчас побуту в Німеччині мав я нагоду переконати ся, як глибоко вкорінила ся ненависть Анґлії серед німецького населеня. Відкиненє аліянтами мирових предложень Німеччини скріпило її ще сильнійше. „Ми є приневолені дальше вести війну" — писали тоді майже всі німецькі часописи — але прийде час і ми з Анґлїєю порахуємо ся". Всї приготовленя воєнні в Німеччинї є звернені в першій мірі проти Анґлії.

„Коли я хотів поїхати до Бремен і Гамбурґа, німецькі власти не дали менї на се дозволу. Опісля довідав ся я, що у всіх корабельних варстатах в Бремен і Гамбурґу відбуваєть ся горячкова праця над будовою підводних лодок нового типу. Нові підводні лодки мають сильний сталевий панцир. Перед лодки є заосмотрений в прилад, при помочи котрого при середній скорости можна перетяти 40 мілїметровий сталевий кабель. Нові підводні лодки можуть позістати на мори через 70 днів, не набираючи нї поживи нї опалу. Залога лодки складаєть ся з 36 людий. **Число нових підводних лодок числять на сотки.**

„Рівночасно ведеть ся також горячкова праця при будові нових цепелінів. **Число нових цепелїнів оцінюють на 150 штук.** Дотеперішні виправи цепелїнів до Анґлії мали лише на цїли переведенє проби, аби відтак зробити улїпшеня, які оказали би ся конечними. Коли прийде відповідна пора, цепелїни переведуть загальний напад на Анґлію. Німці вірять в успіх, бо вважають, що всі дотеперішні приготовленя Анґлії проти нападу цепелїнів будуть недостаточними.

„Підводні лодки і цепелїни — се два оружа, які після гадки Німців зломлять силу Анґлійців".

ВІЙНА З РОСІЄЮ:

УСПІХИ СОЮЗНИХ ВІЙСК НАД НАРАЇВКОЮ. — 170 ПОЛОНЕНИХ.

БЕРЛІН, 2. марта. — **В околиці Риги є замітні оживлені воєнні операції.**

В Галичині союзні війска перевели успішний наступ, беручи в полон 170 Москалів.

В Румунії відбито пять протинападів з великими втратами для Москалів.

Урядовий німецький звіт звучить:

„АРМІЯ КН. ЛЄОПОЛЬДА: На захід і на полудне від Риги та в околиці озера Нароча воєнні операції змагають ся.

„Над Нараївкою (в Галичині) союзні війска вдерли ся в передні окопи Москалів і знищили підземні хідники. Притім полонили 1 російського офіцира і 170 салдатів та здобули 3 машинові кріси і 3 метавки.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: На північ від ріки Путни (в північній Румунії) російські війска перевели пять сильних протинаступів, щоби відзискати утрачені становища. **Всі протинапади відбито з тяжкими втратами для неприятеля.**

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: На сім фронті панує спокій".

ДАЛЬШІ УСПІХИ СОЮЗНИХ ВІЙСК НА ВОЛИНИ І В ГАЛИЧИНЇ. — 400 ПОЛОНЕНИХ.

БЕРЛІН, 3. марта. — Урядовий німецький звіт доносить:

„АРМІЯ КН. ЛЄОПОЛЬДА: На півночи, на боєвім фронті Ілюкст-Нароч панував вчера спокій.

„На Волини над рікою Стоходом були воєнні операції оживлені. Передівсїм перестрілка артилерії була вчера досить сильна.

„В околиці Ворончина (на захід від Луцка) наші відділи здобули російські окопи на фронті 2½ кільометра і посунули ся о 1½ кільометра наперед. По знищеню окопів відділи повернули назад, ведучи 122 полонених Москалів і 4 машинові кріси.

„На східнім березї Нараївки (в Галичині) битва триває дальше. Число полонених зросло о 3 офіцирів і 276 салдатів. Крім того здобуто 7 машинових крісів.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: З причини нових великих снїгів воєнні операції здержані.

„АРМІЯ МАКЕНЗЕНА: На сім фронті не зайшли жадні зміни".

НАСТУП НІМЕЦЬКИХ ВІЙСК КОЛО СЛАВУТИНА (НА ПОЛУДНЕ ВІД БЕРЕЖАН).

ПЕТРОГРАД, 3. марта. — Російський урядовий рапорт звучить:

„Напад наших війск на північ від озера Нароч викликав серед війск противника перестрах.

„Один батальон німецького війска перевів по одногодиннім попереднім бомбардованю наступ на наші окопи в околиці Славутина (10 амер. миль на полудне від Бережан). Німцям вдало ся вдерти до передних наших окопів. Коли-ж однак нашим війскам прийшли на поміч резерви, неприятель уступив на своє давне становище".

СИЛЬНІ МОРОЗИ ЗДЕРЖАЛИ ВОЄННІ ОПЕРАЦІЇ.

БЕРЛІН, 4. марта. — Останний урядовий звіт німецького ґенерального штабу доносить:

„З причини сильних морозів у воєнних операціях наступила знова перерва".

В АВСТРІЇ:

НОВИЙ НАМІСНИК ГАЛИЧИНИ.

АМСТЕРДАМ, 2. марта. — **Телеграма з Відня доносить, що цїсар Карло іменував ґенерала ґрафа Карла Гуйн намісником Галичини на місце ґенерала Ділєра.**

—o—

ҐЕН. АРЦ ФОН ШРАВСЕНБЕРҐ НАСЛЇДНИКОМ ГОЛОВНОГО АВСТРІЙСЬКОГО ШЕФА, ҐЕН. ГЕЦЕНДОРФА.

ЛОНДОН, 3. марта. — **На підставі віденських телеґрам доносять з Амстердаму, що австрійський цїсар на місце ген. Конрада Гецендорфа іменував шефом ґенерального штабу ґен. Арца Штравсенберґа.**

Ґен. Конрад Гецендорф оставав від самого початку війни на становищи головного шефа австро-угорської армії. Він уходив за одного з найлїпших стратеґіків в Австрії. Ґен. Гецендорф укладав був спільно з німецьким штабом плян на великий наступ проти Москалів в Галичині (1915 р.), який скінчив ся освободженєм більшої части Галичини з рук російських війск. Відтак брав ґен. Гецендорф діяльну участь підчас наступу проти Італїйців в 1916 р. Під теперішну пору числить він 65 літ.

—o—

ВІЙНА МОЖЕ ТРИВАТИ ЩЕ Й СЛЇДУЮЧИЙ РІК.

ЛОНДОН, 2. марта. — **„Війна може легко протягнути ся й на слїдуючий рік, коли брати під розвагу чинники військові"**, заявив ґенерал Ф. Б. Моріс, шеф анґлійського ґенерального штабу. Ґен. Моріс уходить за першого воєнного знавця в Анґлії.

Ґен. Моріс висказав отсей погляд:

„Я не можу погодити ся з гадкою деяких людий, які кажуть, що військові сили Німеччини є на вичерпаню. Вони все є ще всилї звести сильну битву і сього треба надїяти ся.

„Не виджу причини, длячого би війна не мала тривати ще через одну зиму. Хиба що на те вплинули би чинники поза військові. О скільки недостача поживи вплинула на фізичну і моральну сторону німецького жовніра, сього не можу сказати. Можна однак надїяти ся, що се з часом буде мати свій вплив. Я маю надію, що ми здобудемо перевагу щодо числа війск і воєнних матеріялів, які запевнять нам остаточну побіду".

"SVOBODA"-(LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
In Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса! SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всї моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 408 Jersey City.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS — MEMBERSHIP LABEL

За всї оголошеня поміщувані в „Свободї" редакция не відповідає. — Рукописий не звертаєть ся.

З біжучої хвилі.

Українські і польські посли домагали ся від австрійського правительства, щоби оно поступило з ратунковою акцією в Галичині так, як поступило німецьке правительство з ратунковою акцією у Східних Прусах, то значить, аби цїла австрійська монархія покрила кошти відбудови Галичини. Так зробила Німеччина зї Східними Прусами, видаючи на їх відбудову 500,000.000 марок з державної каси.

Австрійське правительство не пійшло однак слїдами Німеччини. Оно завело в краю пожичкову систему і кождий, що хотів відбудувати свої будинки, мусів затягнути пожичку. Галицькі посли роблять тепер заходи, щоби затягнені пожички вже не звертати до державної каси.

Правительство вправдї видало 18,-000.000 корон на відбудову знищених будинків, але в порівнаню зі шкодами ся сума є незначна. Ще около 40.000 галицьких родин находить ся без даху над головою.

Рільнича господарка Галичини стоїть перед катастрофою цїлковитого знищеня. На 654.000 коний, доставлених всїми австрійськими краями на потреби армії, сама Галичина дала 533.000 штук, а останне число (121.000 штук) всї инші австрійські краї. На 16 морґів поля в Галичинї оставлено одно теля, або одну ялівку, або одну корову, а всьо проче забрано для армії.

Правительство заявило, що відбудова всїх домів в Галичинї на державний кошт розпічнеть ся з весною 1917 року.

В попереднім числї „Свободи" була згадка про реферат „польського ґеоґрафа", проф. Ромера, в котрім то рефераті Ромер стараєть ся доказати, що Поляків є понад 28,000.000.

Свої докази проф. Ромер виводить цїлком „по польськи", кажучи, що в Холмщинї в повітах над австрійською границею нема ніяких Українців — анї римсько-католицьких анї православних!...

Тимчасом віденська ґазета „Стрефлєрс Мілїтерблят" (з 6. падолиста 1915 року) подала в приближеню число Українців, замешкуючих Холмщину, Гродненщину і Волинь.

Ся часопись виказує статистику Українцїв в такім осьвітленю:

Холмщина	450.000
Гродненщина	440.000
Волинь (лиш одна трета часть)	900.000

Однак якомусь-там „польському ґеоґрафови" не шкодить твердити, що в тих провінціях нема анї римсько-католицьких анї православних Українців. Цїкаві ті польські учені.

В Німеччинї носять ся з проєктом подїлити Бельґію на дві части, то є — на часть вальонську і флямандську.

„Берлїнер Таґеблят", обговорюючи справу независимости флямандської нації, впевняє, що цивільна адміністрация Бельґії буде подїлена на дві части: на часть флямандську з Брукселею яко столицею і на часть вальонську з Намюром яко столицею.

На основі найновійших вістий можна вносити, що Флямандції будуть мати окремий парлямент і Вальони будуть мати окремий парлямент. Також деякі міністерства будуть окремі. Обі части будуть мати лише спільне міністерство заграничних справ та міністерство фінансів.

Як отець Ардан туманив і дальше туманить своїх членів.

Могло здавати ся, що така важна справа, як переведенє реформи і зміна системи плаченя вкладок, навіть в Рускім Народнім Союзї може обійти ся без крутїйства і без туманеня членів. Прецїнь Руский Народний Союз не є анї перший анї послїдний, який таку реформу переводить. Здаєть ся, що кождий хоч трошки сьвідомий чоловік розуміє те, що орґанїзація мусить придержувати ся законів. Коли отже закони вимагають від запомогових орґанїзацій переведеня системи плаченя вкладок після лїт, то обовязком головних урядників є перевести жадану реформу, представляючи її конечність членам так, як сего закони вимагають.

Чи поступив в сей спосіб отець Ардан і його заушники? Нї.

Коли в Українськім Народнім Союзї переводила ся реформа, то отець Ардан кричав на цїле горло, називаючи реформу самоволею урядників, хоч отець Ардан, будучи чоловіком письменним (він знає навіть по латински), дуже добре знав, що реформа не є самоволею урядників, але приписана законами.

Коли в маю 1916 р. прийшла справа реформи на дневний порядок, отець Ардан, замісць делеґатам отверто заявити, що Руский Народний Союз мусить перевести реформу, удав дурного, що він нїбито не знає, чи реформа мусить бути переведена чи нї, і предложив делеґатам до ухваленя резолюцію отсього змісту:

Товариші і Товаришки!

Трета Конвенція Руского Народного Союза порішила задержати в Рускім Народнім Союзї і надальше розметову систему, після якої кождий член буде платити таку суму, яка після обрахунку головного уряду на него припадає. Така розметова система буде тривати в Рускім Народнім Союзї так довго, доки американські власти не зажадають зміни такої розметової системи на постепенний податок, або доки кождий член і члениця Р. Н. Союза не заявлять власновільно і виразно, чи хочуть розмету чи постепенного податку.

Заходить питанє, длячого отець Ардан не сказав делеґатам дїйсної правди, а іменно, що американські власти вже жадають зміни системи і що вона мусить бути переведена? Очевидно, що на таке крутїйство пустив ся отець Ардан не без причини. На конвенції отець Ардан не мав часу на реформу, бо він мав важнїйші справи до полагодженя. Отець Ардан старав ся на конвенції передівсїм о те, щоби повалити вибір головного уряду, який вибрано на підставі загального голосованя по відділах. Справа йшла зразу дуже тяжко. Доперва завдяки пп. Січинському і Цеглинському вдала ся отцеви Арданови ся штука. До головного уряду війшли заушники отця Ардана з п. Заплатинським на чолї. Щоби їм за те віддячити ся, отець Ардан постарав ся о іменованє пп. Січинського і Цеглинського почетними членами Руского Народного Союза. Отець Ардан пустив також ще кілька подібних „патріотичних блофів", як прим. ухваленє 1.000 долярів на независиму українську часопись (в дїйсности Р. Н. Союз виплатив на сю цїль лише 100 дол.). Щоби делеґатів позискати на свою сторону, згодив ся на те, що їм виплачено дієти і кошти подорожи з каси, хоч ся ухвала була проти правосильности статута. (З тої причини каса Р. Н. Союза сьвітила цїлими місяцями пусткою, бо в нїй не було навіть на стільки гроший, аби могти виплатити посмертні запомоги по своїх членах).

За цїну тих „гумбоґів" отець Ардан осягнув свою цїль, бо цїла справа реформи опинила ся виключно в руках його і його заушників.

Маючи у своїх руках „реформу", здавало ся, що може тепер отець Ардан представить своїм членам дїйсну правду. Однак дуже грубо помилив би ся сей, хто сьмів би таке про отця Ардана подумати.

Ото в послїдних місяцях 1916 р. отець Ардан крутить і туманить своїх членів дальше. На сторінках „Народної Волї" появляєть ся „адвертайзмент нової реформи". Сей адвертайзмент звучить:

РОЗМЕТ ЧИ СТЕПЕНЕВИЙ ПОДАТОК?

Многї члени Руського Народного Союза хочуть знати, чи вони на будуче будуть мусїли платити вкладки до Каси Руського Народного Союза залежно від свого віку, чи може і на дальше зістане в Руськім Народнім Союзї розметова система.

На сї питаня можна тепер відповісти зі зсякою певностию що слїдує:

Невдовзї в Руськім Народнім Союзї зістане заведена зміна в способі плаченя, одначе не примусова, а добровільна.

Кождий член Руського Народного Союза, котрий схоче платити після свого віку, буде міг так платити.

А кождий член, що буде хотів дальше платити розмет, буде і на дальше розмет платити.

Руський Народний Союз не буде нїкого силувати — як він має платити.

Руський Народний Союз полишить кождому до його власної волї — як він має платити до Руського Народного Союза.

З повисшої відозви отця Ардана виходило, що члени Р. Н. Союза можуть надальше платити після розмету. Отець Ардан виразно в нїй заявив, що кождий член, котрий схоче дальше платити розмет, буде й на дальше розмет платити. В якій цїли робив се отець Ардан? В якій цїли туманив він членів своєї орґанїзації? Який підступ крив ся в такій заяві отця Ардана? Що було причиною, що отець Ардан став таким завзятим оборонцем розмету?

На сї питаня годї знайти відповіди. Тут можна оправдати отця Ардана лише тим, що він все привик був крутити і туманити своїх членів, тому й тепер не хотів відступити від своєї засади.

Нараз, як грім з ясного неба, отець Ардан і його екзекутива проголошують дня 1. лютого „нову реформу". Без конвенції, без голосованя по відділах, без головного уряду отець Ардан надають своїй реформі правосильність. Хто уповажнив отця Ардана до сего? Хто дав йому повновласть на те?

І як назвати поступованє отця Ардана, який з гуртком своїх заушників на власну руку, зовсїм не питаючи про се членів орґанїзації, накидає цїлій орґанїзації примусово „свою систему і реформу"? Чи орґанїзація Руский Народний Союз є власностию отця Ардана? Хто відповість за наслїдки такої роботи отця Ардана?

Франції грозить революція.

Соціялїстична часопись „Ню Йорк Кол" помістила в суботнїшнім числї артикул одного визначного французького соціялїста, в якім є представлені відносини, пануючі під теперішну пору у Франції.

Зміст сеї статї є слїдуючий:

Бріян, Ллойд Дордж і другі пізнають небезпеку воєнного положеня. Зміни на високих урядових становищах у Франції й Анґлії є виразом загального невдоволеня з приводу невдач дотеперішних воєнних операцій.

Велика скількість військових невдач нагромадила ся в протягу двох і половини року війни і се є причиною, що у Франції є нинї кождий проти війни.

У Франції 98% жовнїрів і цивільного населеня хоче мира, між тими 25% до 30% мира за всяку цїну, на якихнебудь услівях. Кождий має війни вже доволї. **Мене зовсїм не здивувалоб, коли би на боєвім фронтї прийшло до революції на случай, як би війна мала тривати ще через четверту зиму.**

У Франції нема вже більше добровольців, аби заповнити браки на фронтї. Зате є богато дезертирів і невдоволених жовнїрів, між котрими є чимало відзначених за їх хоробрість.

Дезертирів нинї вже не розстрілюють, бо власти боять ся. За такий злочин не ставлять жовнїрів навіть перед воєнний суд. Винних попросту приводять назад на боєвий фронт. Жандармів ненавидять. Часто лучаєть ся, що їх вішають. Взагалї людям, які довший час перебували на боєвій лїнії, смерть не є нічим страшним.

Після моєї гадки до мира мусить прийти небаром. Втрати Франції є страшні: 1,250.000 убитих і пропавших; пропащі є звичайно убиті. 700.000 до 800.000 є калїк: без рук, без ніг, слїпих і т. д.

Французька преса зразу неприхильно відносила ся до мирової ноти президента Вілсона, але заходами Бріяна (президента кабінету) часописи змінили своє становище. Вілсон буде посередником мира. По заключеню мира прийде розоруженє. Малі народи здобудуть свої права. Демократія віднесе побіду.

Домаганє Росії щодо Царгороду є правдоподібно удаване, щоби лише кидати колоди аліянтам. З того нїчого не буде, бо Росія показала ся в богато случаях супроти своїх союзників зрадливою.

До весняної офензиви прийде в Сирії, де Туреччина буде взята в два огнї Анґлїйцями і Москалями.

На західнім фронтї не прийде до великих воєнних операцій. Франція не є вже більше спосібна до переведеня наступу на більший розмір. Вона є цїлком вичерпана.

А що то може пошкодити, коли Німцї займуть Одесу? Се вийшло би на користь демократії, бо Росія мусїла би признати західні ідеї.

Втрати щодо територій можуть потерпіти Росія, Австрія й Туреччина, що буде лежати в інтересї поступу. Наслїдки війни викличуть переворот у сьвітї. Французькі фінанси є вичерпані, хоч не заведено ще мораторії, бо се викликало би сейчас революцію.

Французькі жовнїри мають ще відважне лице, як довго їх родини ще не голодують. Але вони пишуть листи, в яких взивають своїх людий, аби вони більше не управляли рілї, хиба тільки, що потреба на їх виживленє, щоби в сей спосіб прискорити конець війни.

Василь Білинський.

СТРІЧА З СІЧОВИМИ СТРІЛЬЦЯМИ.

(Конець).

Видячи, що моя компанія ще відпочиває, попросив я мого героя розказати дещо про їх попереднє житє, пригоди, товариські відносини і т. и.

„Настрій серед хлопців — говорив молодий Січовий Стрілець — є дуже добрий. По найбільшій части в нашій сотни самі студенти середних шкіл, академиків дуже мало, і кількох селян. Взагалї селян військові власти, після злих ворожих інформацій, приймати не хотїли, а тільки шкільну молодїж. З початком війни зібрали ся ми були в Стрию, відки взяли нас на Угорщину і вивчили дещо стріляти, а опісля пійшли ми в поле. Ми вдоволені, що можемо бодай в части відімстити ся нашому ворогови, але ми терпимо трохи від своїх через злі інформації наших ворогів. Розумієть ся, що військові власти зачинають нас пізнавати і ми здобуваємо собі похвали за похвалами. Ось недавно були нас прилучили до мадярської дивізії і дали неможливий до виповненя приказ, а іменно, прокрасти ся у військових уніформах по 20 за російську лїнію і нападати там на їх трени (вози з поживою), нищити мости, дороги — річи, які надають ся для шпигунів, а не для отвертого дїланя. На щастє, нас зараз приділили до австрійської дивізії, де, з обуренєм, довідавшись о наших задачах, сейчас приказ сей змінили і дали нас до фронту. Та вже передтим деякі „двайцятки", продершись через ворожу лїнію, при помочи наших селян доказували там чудес".

Щодо хоробрости і похвал Січових Стрільців то мав я опісля нераз нагоду чути про них від чужих, німецьких офіцирів, які впевняли, що коли мали при боці „Ukraiна", то були певні, що ворог лїнії не прорве.

Щодо товариських відносин то малював менї їх мій бесїдник так: „В нас нема тої строгости, що у війску, зате послух знаменитий, а хлопці аж рвуть ся на якесь геройське дїло. Мимо подїлу нас на ранґи ми всї чуємось рівними, а ранґу мусить собі кождий здобути своїм хоробрим вчинком. Іменуючи старшиною лише тих, котрі чимось відзначили ся, в нас нема осібної офіцирської школи, бо ми признаємо її тут, в поли, для всїх. Товариство у вільних хвилях часто збираєть ся на нараду і в важних справах подає свою думку українському загалови. Ось тамтого тижня зібрали ми фонд на Січову часопись. Одним словом: цїле товариство — се щирі і вірні собі приятелї, яких лучить одна ідея — боротьба за кохану Україну. Вчера напр. згинув мій шкільний товариш; а послїдні його слова були: „Вмираю за Вкраїну". Се готов кождий з нас по сто разів зробити" — закінчив з жаром мій герой.

Цїкаві образки чув я від нього про стрічу Січовиків з російськими Українцями. Напр. один салдат-Українець не міг з дива зійти, що в Австрії жиють „хахли". Взяли його Січовики з собою до своєї кадри і тут якийсь час державли; а коли навіть приобіцяли були йому сейчас вільний поворот до Росії, так „хахол" руками й ногами відхрещував ся, що не хоче, бо „тут між вами краще".

Завзяті були тільки кубанські козаки, бо трудно їх було полонити, про що посьвідчить хоч би сей случай: Одного разу, в часї розвідки, стрінули їх були Січові Стрільцї, а що були в більшій силї, тож, природно, зажадали добровільного їх пiдданя. Хоч козаків було 5 а Стрільців 10, то сї перші бились до останного, а коли трох з них згинуло, двох з тяжкою бідою вдало ся силоміцю полонити. Попросили тільки, щоб на початку їх полону вільно їм було заспівати одну пісню. Коли на се Стрільцї радо пристали, затягли вони одну сумну-сумну українську пісню, „про козацьку славу", але так жалїсливо, що всї аж прослезили ся. Не могли сї Кубанцї начудувати ся, як „Малороси" можуть бити ся біля Німців, а на всякі толкованя Стрільців вони тільки сумно і недовірчиво кивали головами.

На конець додам про стрілецькі уніформи. Природно, що ті уніформи австрійські, а пізнаєте їх тільки по синьо-жовтій бляшцї на шапках з написями „У. С. С." Торністр не носять, тільки хлїбняки (броцаки). Оружє мали ще тодї старе-старезне, але, як я опісля в неволи довідав ся, дали їм пізнїйше нове.

Оттак був би я, Бог знає, як довго балакав, але, на жаль, моя компанія пустила ся в дорогу і я мусів попрощати нашого героя.

З сього, що я від нього довідавсь, а опісля від других Січових Стрільців вже в полонї, то вони всї вповнї заслугують на назву народних героїв. Бо віддавати своє молоде житє за дорогу Україну, щоб вирвати її з рук царських посїпак, до того, кромі геройчної жертви житя, молодечими силами зносити воєнні недогоди, гірші від самої смерти; не спати, не доїсти, а лежати вічно в рові, повнім води, цїлі ночи, або йти на розвідки і кождої хвилї бути виставленим на зрадницьку ворожу кулю, — се неабияке геройство. Однак на війнї треба не тільки геройської відваги, але проворної інтелїґенції ума, без якої жадним способом не обійдеть ся розвідка або „патруля", котра є чи не найважнїйшою частиною війни. І тут наші Січовики горою. Не дармо здобули вони собі назву „очий і ух армії".

І для кого всї ті жертви, посьвяти, геройства, кров? — спитаємось. Для Неньки-України, тільки для неї, більш для нїкого — відповість нам без надуми наш герой-Січовик.

Коли якийсь нарід має таких хоробрих синів, стільки героїв-мучеників, пожертвувавших так много крови — його національні ідеали мусять колись здїйснити ся!

СКЛАДАЙТЕ ДАТКИ НА ЖЕРТВИ ВІЙНИ!

Нехай не буде між нами ніодного, який, співчуваючи з недолею наших братів в рідним краю, не поспішив би з підмогою на нещасні жертви війни.

Жертвуймо всї! Жертвуймо по можности як найбільше!

Всї викази жертводавців і гроші треба посилати на адресу: Rev. E. SYDORIAK, 42 Van Buren St., Passaic, N. J. Чеки і моні-ордери треба виписувати так: „UKRAINIAN ALLIANCE of AMERICA". Після волї жертводавців датки можна призначувати на слїдуючі фонди: ФОНД ВДІВ І СИРІТ, ФОНД ЗАСЛАНИХ НА СИБІР, І ФОНД СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

УКРАЇНСЬКА РАДА В АМЕРИЦІ.

ПЕРЕД ОСУД НАРОДУ.

IV.

Як повстають „аґенти"?

В який спосіб фарисейство й облуда переходять у звичайний кримінальний злочин, можна пізнати на отсих фактах.

Від першої моєї стрічи з п. Січинським аж до викритя побуту п. Цеглинського в Америці ми яко-тако годили ся з п. Січинським в народних справах. П. Січинський не лише толєрував мій спосіб веденя української політики, але деколи дораджував і підпомагав. Перший раз напав на мене п. Січинський зовсім несподівано на зборах, скликаних мною до Ню Йорку в ціли вибору передсоймового комітету дня 30. вересня 1915 року. Щоби мене усунути від активної роботи між Українцями в Америці, **п. Січинський поставив внесенє, щоби мені припоручити лише посередництво межи американськими й австрійськими Українцями і межи американськими Українцями і представниками австрійського правительства в Америці.** Зібрані репрезентанти українських товариств і орґанізацій ухвалили се внесенє п. Січинського в присутности і за очевидною згодою самого редактора „Народної Волї" п. Івана Ардана. В який спосіб я мав сповняти се посередництво, ніхто не згадував; значить, менї полишено вільну руку. Отже я совісно і пильно слідив всї надужитя австрійських властий над Українцями в Австрії і ставив домаганя до австрійського правительства, щоби воно усунуло сї надужитя, при чім яко документами послугував ся я українськими ґазетами, котрі про те доносили. Надто урґував я приспішенє заложеня українського унїверситету та інформував про домаганє тутешних Українців в справі подїлу Галичини і т. п. політичних старокраєвих справах. **Значить, коли би вже назвати мене аґентом, то я був українським аґентом перед австрійським правительством і то на розказ народу.** В який спосіб опісля вступив злий дух в п. Січинського і наказав йому забути на своє власне внесенє, ухвалене репрезентантами українського народу, сього я не знаю. Але злий дух п. Січинського пійшов ще дальше і наказав йому оголосити, що моя патріотична місія — се є австрійська аґенція і народна зрада. Отже п. Січинський допустив ся злочину клевети, бо сам перепер своє внесенє, а коли я, яко карний член українського громадянства, підняв ся сеї конечної справи, то він безпідставно оклеветав мене перед сьвітом як зрадника.

Щоби представити собі докладно цїлу гидь поступованя п. Січинського зглядом мене, я згадаю ще отсї події: В грудни 1915 р. зажадав від мене секретар Федерації, п. Січинський, щоби я усунув ся цїлком від народної роботи, бо — мовляв — нас усїх мають в підозріню, що ми сповняємо ролю австрійських аґентів. Я — з болем серця — згодив ся на се і цїлком виїхав з Ню Йорку на довший час. Опісля я вернув назад, але дуже мало з ким стрічав ся. Коли відкрито побут п. Цеглинського в Америці і з тої нагоди скликано в Ню Йорку 23. марта 1916 р. збори бувших соймових послів, п. Січинський з признанєм висловив ся про мою минувшу корисну діяльність і завізвав мене до народної роботи. Щойно тоді вийшов я знова на денне сьвітло. Отже я показав свою уступчивість зглядом забаганок п. Січинського до найдальше йдучих границь. Мимо сього се мене не уратувало від його напасливости. Незабаром він оголосив публично, що я зявив ся тому, щоби поборювати акцію проти злуки Галичини з Польщею! Тут підлість не має границь!

Коли я вичитав в часописях, що п. Січинський і п. Цеглинський публично на федераційних вічах нападають на українську репрезентацію в Австрії в той спосіб, що називають п. Миколу Василька й инших українських провідників австрійськими аґентами, а рівночасно голосять, що в їх руки віддано всю начальну власть і що політика Загальної Української Ради є недобра, а кромі сього п. Цеглинський нельояльно висловлює ся на вічах про мене, я уважав своїм обовязком вислати запит (25. цьвітня 1916) до президента Федерації д-ра Сіменовича в Шікаґо, чому Федерація є нельояльною супроти Загальної Української Ради і чому дозволяє своїм референтам представляти в некориснім сьвітлї старокраєвих патріотів. Відпис сього запиту вислав я до п. Івана Ардана, яко толови екзекутиви Федерації. Для історії треба записати, що др. Володимир Сіменович не мав відваги скликати засіданя Федерації, або порозуміти ся письменно з членами президії і зажадати від референтів, аби вони заперестали таку погубну політику. Він скапітулював перед напасливими людьми, зісолідаризував ся з їх поглядами і в подібнім дусї дав менї відповідь; тим він показав безсильність Федерації супроти панів референтів. П. Іван Ардан пійшов ще дальше. Він забув цїлком на якісь людські форми в зносинах, забув, що він вибраний головою екзекутиви Федерації — і сейчас опублікував мій лист в „Народній Волї". Тим він дав доказ, що він не варт того довіря, з яким я до нього віднїс ся і не доріс до становища, на яке його вибрано; він поставив себе в позиції фаґаса-доносщика.

Розумієть ся, що пп. Цеглинський і Січинський вхопили ся сього листу і, замісць оправдати ся, як пристало чесним людям, коли їм робить ся слушні закиди, та змінити свою тактику, вони розпочали дику орґію напастий на мене, послугуючи ся клеветою, брехнею, а навіть накликуванєм американської поліції проти мене. Рівночасно появили ся на мене нечувані напасти в пресї, на вічах, в приватних розмовах і т. п. Здавало ся, що дурійка обхопила цїлу суспільність. Неначе буря, що толочить ниви і вириває ліси з коріпєм, так шалїла кілька місяців нагінка на мене. Мене представлено як найбільшого ворога України, запроданця, денунціянта, австрійського аґента і т. п., мимо сього, що ніхто не мав ніяких доказів.

Коли би хто міг поставити ся в моє положенє, той зрозумів би, що могло в менї дїяти ся. Мимо сього, що я сейчас вислав спростованє до „Народної Волї", і що я зажадав народного суду над собою, ніхто на се не зважав; противно: пп. Січинський, Цеглинський і Ревюк продовжали бішену кампанію проти мене. Щойно на рішуче домаганє Гол. Урядників Українського Народного Союза, яко членів Федерації, скликано засіданє Федерації на день 22. липня і тоді осуджено мене. Я вже тоді був так вичерпаний зі сил, що не думав боронити ся, лише представив справу, як вона мала ся від початку. Мимо сього, що проти мене виточено всї клевети ще раз так, що тяжко менї було сидїти через 2 днї, і мимо сього, що суд складав ся в більшости з моїх противників, **менї не доказано нї зради, нї денунціяції, нї продажности, ба що більше: мене цїлковито оправдано**, а др. Сіменович виразно зазначив, оголошуючи менї засуд, що **менї особисто не закидають ніякої вини.** І тут зачинає ть ся траґікомедія:

Хоч менї не доказали ніякої вини, менї казали усунути ся від усеї народної роботи, а за те іменували репрезентантом Австрії і викинули просто на брук. Коли я просив ся, щоби менї позволили хоч заробляти на житє при якій українській інституції, то п. Січинський гордо заявив, що не можна. Я хотїв показати свою добру волю і дати доказ, що не я є перешкодою в розвою Федерації — як менї в пресї закидувано — і тому я уступив без дальшої боротьби з редакції „Свободи", а пійшов до механїчного варстату, щоби яко ремісник присцособити ся до зарібків на житє.

Сейчас по суді показало ся, що безсердечній мафії зовсім не залежить на справі, бо напасти на мене не лише не устали, але ще скріпили ся, мимо сього, що на суді був редактор „Народної Волї" п. Іван Ардан і знав, що я в нїчім не винен; ба, що більше: мафія почала розширяти свої напасти і на цїлу „Свободу" та на ширші круги українського громадянства. Навіть зїзд українського духовенства (10. жовтня 1916) представлено як „шопку", започаткувану австрійськими аґентами.

Безпощадні напасти на мене зломили мене цїлком. Незабаром по виступленю зі „Свободи" (1. серпня) наслідком журби і безсонних ночий я дістав один і другий вибух крови, а за тим розвинули ся у мене сухоти і я при підмозї моїх прихильників мусїв утїкати з кінцем жовтня аж до сонїшної Каліфорнії; там протягом трох місяців яко-тако прийшов до сил. Та ардянівській кліці ще було замало моєї крови. Вони через цїлий час мого побуту в Каліфорнії дальше оклеветували мене — очевидно хотїли мене добити. На разі їм се не вдало ся. Я прийшов до сил о стільки, що при старанні житю можу вилїчити ся цїлком, однак я не можу вже заробляти на житє нї грудьми нї руками і лише одно перо лишаєть ся менї яко средство до житя. Сього може дочекати ся в Америці чоловік, котрого висилає Загальна Українська Рада на народну роботу до своїх земляків за морем.

Де лежить злочин в тім випадку? Засадничо приймаєть ся, що до народних робітників і провідників треба мати довірє в їх чесних змаганях. На тім взаїмнім довірю спочиває загалом весь теперішний порядок; инакше кождий чоловік не міг би ходити по сьвіті без охорони. Отже треба приймити, що члени Загальної Української Ради сповняють після своїх сил свою роботу. Дальше треба приймити, що висланий ними делєґат до Америки є також чесний і характерний чоловік. Але люди є людьми. І тому часом буває, що хтось не варт того довіря, яке в нїм покладають. Отже могло стати ся, що і делєґат З. У. Р. пійшов на злу дорогу — з нужди, або з инших причин. В такім випадку, коли би кому впали в очи деякі факти, що делєґат став зрадником, треба було сейчас донести до одинокої тоді політичної орґанізації в Америці, Федерації Українців. Федерация повинна була сейчас скликати довірочний суд і завізвати на нього делєґата. Коли би на суді доказано вину делєґатови, а то, що він допустив ся злочину народної зради, делєґат повинен би був чимскорше сам усунути ся, щоби заощадити нації встиду і ганьби. Коли би він був не усунув ся, тоді щойно могла би була Федерация оголосити перед сьвітом, що став ся такий а такий сумний факт.

Тимчасом як стало ся тут? Я сповняю свій обовязок після ухвали репрезентантів українських товариств, загал про се знає і одобрює мою роботу, аж тут, не знати відки й чому, роздаєть ся крик: Делєґат зрадник! Я жадаю суду, крикуни не хочуть його! Колиж зібрав ся суд і на менї не знаходять вини, то мимо сього викидають мене на брук, кажуть гинути голодовою смертю і дальше копають ногами. Не досить їм, що менї вихнули ніж в груди, вони ще хочуть мене добити. — Се є злочин поповнений мафією на менї. Кромі сього поповнено тимсамим народний злочин. Коли менї припоручили патріотичне посередництво, а опісля закричали, що я зрадник, то виринає питанє: Чи схоче хто підіймати ся якоїсь народної роботи, коли його за його працю має стрінути опісля така страшна кара? А надто ще один злочин: Мафія кричить перед сьвітом, що найвисша українська управа, Загальна Українська Рада, стоїть під проводом „австрійського аґента". Значить, члени мафії хочуть розголосити перед сьвітом, що весь український рух, усі відозви в справі самостійної України, всї брошури, всї меморіяли і т. п. — все те стоїть на услугах Австрії, отже український рух се видумка Австрії. Коли я, яко делєґат Загальної Української Ради, виступаю в її обороні, то на мене сиплють ся лайки, що я також „австрійський аґент". А що за цїлий час мого побуту в Америці я був звісний зі своєї праці і брав чинну участь у всїх народних рухах, то виходить, що і сей український рух в Америці стоїть під проводом австрійських аґентів, тимбільше, що і цїлу редакцію „Свободи" і ширші круги громадянтва обклевечують, що вони стоять на услугах Австрії, як також недавно повстала політична орґанізація „Українська Рада в Америці".

Питаю: в чиїм інтересї лежить така клевета? Звісно, що дотепер російський уряд усе голосив, що український рух се видумка Австрії. Очевидно ніхто з Українців не міг потвердити сього. Тимчасом горстка очайдухів в Америці своєю клеветою на Загальну Українську Раду у Відни і на українську політичну орґанізацію та на українські часописи в Америці твердять, що дійсно український рух стоїть під проводом австрійських урядових кругів. Значить, російський уряд може покликати ся на сьвідоцтво „самих Українців", що український рух се австрійський рух. Отже вся та криклива братовбийча політика горстки очайдухів виходить виключно на користь Росії. А Росія якраз чекає на се.

Прикладаючи методу „10 разів мудрійшого чоловіка", я міг би сказати: „Я не кажу, що п. Січинський і Цеглинський не є російськими аґентами", а, після методи п. Ревюка треба би продовжити: „Все одно, чи з підлоти, чи з інтересу, чи з глупоти". І знова виринало би питанє: „Котрий то російський консулят дав тим панам інструкції, як то вони мають удавати українських опозиційних патріотів, а рівночасно сповняти службу для російського царя?"

А яким то способом на вічу в Ню Йорку 1. червня 1916 року явив ся цїлий кацапський штаб? Чи не прислав їх часом російський консулят для охорони бесідників, пп. Цеглинського, Січинського і Ревюка? А з яких то причин п. Січинський несподівано став сердечним приятелем п. Ревюка, про котрого сам голосив передтим, що він „російський шпигун"? Таж після твердженя п. Цеглинського, „кто раз запродасть ся, той на віки мусить служити", а „російський шпигун" в тім випадку мусїв би бути запроданцем, бо годї припустити, щоби він робив се ремесло з глупоти або з ідеї. Він же прецїнь представляє себе за скінченого мудрця. А прецїнь примір звісного провокатора Азєва вказує, що можна удавати великого „революціонера" і, рівночасно стояти на услугах російської поліції. Кого отже маємо перед собою?...

Др. Семен Демидчук.

ДОПИСИ.

З LEADWOOD, MO.

З нашого житя.

Хоч як велика наша кольонія, то на жаль під зглядом людяности вона може послїдна зі всїх українських кольоній у Злучених Державах.

Працюють наші люди в оловяних майнах. Заробляють досить добре. На яких тисяч душ всего около 120 є зорґанізовані у трох відділах У. Н. Союза і в однім від. Р. Н. Союза. Тай то держать ся сяк-так, лише завдяки кільком одиницям. Давнїйше то ще хоч деколи скинули ся по кілька центів на голодних в старім краю, а тепер і на се забули. Вистарчить на їду і на убранє та часом на килїшок горівки і на фляшочку пивця, хоч би за „файф сентс батл"! Остане дещо й на чорну годину, але для голодних, босих і нагих в ріднім краю не остане ані цента... Забули, яка мати їх виплекала, яка земленька вигодувала.

Сумно, дуже сумно!

* * *

Дня 21. лютого післав Бог п. Миколови Демчині і його жінці Юлії першу дитинку, синка, якому Веч. о. А. Пеленський при св. хресті дав імя Богдан. Кількох їх приятелїв, присутних при св. хресті маленького Богдана, зложили на мої руки на вдови і сироти в старім краю $18.75.

Гроші відіслано на руки „Української Ради". Всїм жертводавцям в імени вдів і сиріт складаю щире спасибіг і маю надію, що сей початок зворушить самолюбні серця наших громадян і вони пригадають собі на нужду наших братів і сестер в старім краю. (Спис жертводавців буде поміщений у звіті жертв „Української Ради". — Ред.).

Гр. Собків.

—o—

З WILKES BARRE, PA.

Вистава театральної штуки „Пещена дитина".

В недїлю (4-го лютого б. р.) виставлено в нас театральну штуку „Пещена дитина". Ся штука представляє вповні живий образ, хоч прикрий, але на жаль дуже часто трафляючий ся між нашим народом. І не диво, що присутні гостї дивили ся на гру аматорів, гейби на дійсну подію, яка лучаєть ся в нещаснїй родинї, котрої батько є налоговим пяком та марнотравником свого і батьківського майна. Се представленє досить довге, бо аж в чотирох діях, а також досить тяжке до виконаня. Однак всї аматори віддали свої ролї надсподївано добре, через що заслугують собі на повне признанє.

Ролю Івана грав п. Петро Лавний, ролю Олени п-нї Анна Лавна, Галї п-на М. Лавна, Дмитра п. Д. Заболотський, Гриця п. М. Захарків, Петра п. В. Кузїв, Стефана п. П. Захарків, Мортка п. І. Мельник, Касунї п-на Олена Долїман, Івася п. Анд. Роман, Мартина В. Кравець, Павла п. В. Сенюк.

З гри аматорів публика була дуже вдоволена, бо кожда роля була відіграна без закиду дуже добре. Найкрасшою і до глубини серця зворушаючою була четверта дія, бо по осьвітленю галї видно було по гостях, як неодин обтирав слези з очий.

Тож честь Вам, аматори і аматорки, за Ваші труди, що після денної тяжкої працї не зважаєте на тілесне умученє і не жалуєте вечерами часу, щоби вивчити ся так красних і так дуже поучаючих представлень. Не знати, кому приписати се, що сим разом, помимо сего, що майже всї місця були занятї, не було так богато гостий, як повинно би бути на такім краснім і поучаючім представленю.

На велику похвалу заслугує собі наш дяко-учитель п. Л. Кушнір. Кождий мусить признати, що він дійсно працює, як щирий народний робітник, а найкрасшим доказом є хоч би і се, що сейчас по обнятю нової у нас посади взяв ся щиро до працї і в протягу чотирох місяців зміг вже вивчити три представленя і то дуже трудні до вишколеня.

Перше, яке 12. падолиста м. р. відограли члени Читальні „Просьвіти", було „Ох, не люби двох" і випало дуже добре. Друге, дїточе, в двох актах, з гостиною св. Николая, а „Пещена дитина", третє з ряду, також знаменито.

Тож і на дальше з охотою працюйте всї в єдности разом, горніть ся до читальні „Просьвіти", бо лиш через науку, єдність і просьвіту зможемо собі виборотй лучшу долю, а тимсамим здобудемо волю нашій Неньцї Україні.

Парохіянин.

ЛІПШИЙ АЛЬЖИР НІЖ НЕБО.

Померлому недавно епископови Лондону радив лїкар, аби він удав ся на зиму до Альжиру, коли лише хоче ратувати своє здоровлє. Епископ відмовив ся послухати лїкаря, кажучи, що має забогато занять, але лїкар сказав: „Слухайте, то справа грізна! Вибирайте або Альжир або небо" (смерть). Епископ, подумавши хвилину, сказав: „Як так, то я волію вже Альжир" — і дійсно поїхав до теплого африканського Альжиру.

ВИБІР ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА.

Вже вийшов з друку накладом „Свободи" Вибір Поезій Івана Франка. Ся книжка обнимає 128 сторін друку слїдуючого змісту: Житєпись Івана Франка. — Мойсей (поема). — Із книги Кааф. — Каменярі. — Наймит. — Притча про житє. — Сей збірничок поезій повинен находити сь у кождого Українця, а передівсїм повинні його набути бібльотеки товариств і читальні. В теперішній порі, коли скрізь по наших громадах устроюють ся концерти в память Ів. Франка — ся книжка віддасть комітетовим таких сьвят незвичайну прислугу. При помочи сеї книжочки, в якій находить ся обширна житєпись Ів. Франка, можна виладити гарний відчит та найти в нїй богато добірного матеріялу для декламації. Наклад невеликий, а цїна приступна для кождого, бо всего 35 центів. Замовленя належить висилати на адресу:

„SVOBODA".
83 Grand St., Jersey City, N. J.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Президент Вілсон зложив присягу.

В неділю (4. с. м.) в полудне скінчив ся реченець урядованя Вудрова Вілсона яко президента Злучених Держав першої каденції, а від полудня президент Вілсон розпочав урядоване другої каденції.

В полудне президент, вступаючи поновно на уряд президента, зложив присягу перед судією найвисшого суду Злучених Держав. Президент, повторяючи за судією Вайтом, присягав: „Я урочисто присягаю вірно сповняти уряд президента Злучених Держав і всіми силами піддержувати, стерегти і боронити конституцію Злучених Держав".

Новий винахід може нищити підводні судна.

Теодор Айхгольц, молодий інжинір і архітект в Пітсбургу, заявив, що він винайшов спосіб нищити підводні судна. Новий винахід полягає в тім, що бездротною струєю можна спричинити на підводнім судні експльозію ґазу. Новим винаходом він робив пробу, яка знаменито удала ся.

Німецькі діти-вигнанці в дорозі до Злучених Держав.

Німецький запомоговий комітет в Сан Франціско поробив уже всякі стараня, щоби приняти 150 німецьких дітий, яких російські війска забрали зі Східних Прус в глибоку Росію. Всіх таких дітий було 600. Американський Червоний Хрест постарав ся вже, аби 150 з них випустити, а прочі 450 ще голодують на Сибіри. Дітий заберуть до Ню Йорку, де будуть їх доглядати до кінця війни.

Американці взяли в свою опіку 2.400 бельґійских дітий.

Мешканці Ойстер Бей (Л. Ай., Н. Й.) під проводом Теодора Розевелта „адоптували" 2.400 дітий з бельґійської місцевости Гой недалеко Ліеж. Вони ухвалили зложити якусь суму гроший на руки бельґійського Червоного Хреста на потреби тих дітий.

Бувший президент Розевелт заявив, що він сам висигнує стільки гроший, аби можна удержати 20 дітий.

Джордж Б. Бейкер, президент бельґійського Червоного Хреста, жалував ся, що Злучені Держави значно мало причинили ся до підпомоги Бельґійців. На сей вислів Бейкера Розевелт заявив, що Злучені Держави повинні видати якусь суму гроший з державної каси, аби підпомогти Бельґійців.

Грізна повінь в трох стейтах.

Стейти Джорджія, Алабама і Тенесі є загрожені повінию. Води многих рік виступили з берегів і сотки людий були змушені опустити свої мешканя. Заподіяні шкоди є дуже великі, а крім того нема ніяких вістий про нещасливих утікачів.

Фабрики амуніції видалюють робітників.

Фабрика Балдвін Локомотів Воркс у Філядельфії, яка виробляла 13-цалеві набої для аліянтів, викінчила замовлене і рівночасно видалила з роботи 1.800 робітників.

Сама стратила жите, ратуючи брата.

14-літна Анна Мартін з Патерсону, Н. Дж., померла, виратувавши від смерти свого 8-літного брата. Вони обоє йшли до школи і саме тоді, коли переходили треку зелізничої лінії Ірі, надїхав поїзд. Анна пхнула свого брата з шин, але сама вже не вспіла втікти. Поїзд вдарив її і вона від удару відлетіла кілька стіп від треки. В дома на-пів мертва пролежала ще кілька годин, а відтак померла. Маленький братчик, який зрозумів цілу справу, плакав ревними сльозами над трупом улюбленої сестри.

Салуніст мусить заплатити 5.000 долярів вдові, котрої чоловік помер від горівки.

Судія Стейплс з Філядельфії присудив, аби салуніст Корнел Квінн заплатив 5.000 долярів відшкодованя вдові Марії МекКлоскер, котрої чоловік недавно умер. Пані МекКлоскер привела сьвідків, які бачили, що її чоловік впив ся в салуні Квінна, там його побили і в кілька годин пізнійше він помер, оставивши вдову з пятьма сиротами.

В Ню Джерзи є богато землі під управу.

В стейті Ню Джерзи є лише 25% управлюваної землі. Прочі 75% стоять облогом, бо бракує людий до управи.

Злінчували Негра.

В Мейгс, Джорджія, злінчовано молодого Негра, Лінтона Клінтона, який напав на 6-літну білу дівчинку, хотячи її зґвалтувати.

Замісць на війну пійшов до арешту.

„Жити в окопах було би певно трохи приємнійше ніж жити в моїм домі" — сказав Томас Болґер перед судією в Ню Йорку. Жінка оскаржила його до суду, бо він не хоче дати помочи їй і її пятьом дітям. „Моя жінка вічно мене побиває і через се я їду до Анґлії до війска" — сказав Болґер.

Болґер заявив, що він був ветераном у війні з Бурами і належить до англійської резерви. Судія Ґерріс сказав Болґерови, що він замісць до Анґлії пійде на 6 місяців до арешту на Блеквелс Айленд, коли не схоче удержувати свою родину. Судія зажадав також, аби обжалуваний зложив сейчас 260 долярів запоруки, що Болґер і зробив.

НОВИНКИ.

Редактор „Русскої Волі" засланий на Сибір.

Італійська часопись „Корріере делля Сера" доносить, що на приказ російського міністра внутрішних справ, Протопопова, заслано на Сибір до Іркутска славного російського журналіста, Александра Амфітеатрова. Причиною засланя Амфітеатрова є статя в часописі „Русская Воля", в якій Амфітеатров в саркастичний спосіб скритикував міністерство внутрішних справ.

Тимчасова проґібіция в Данії.

З початком марта в Данії заборонено продажу спіритусу і прочих алькогольних напитків. Заборона є лише тимчасова.

Німеччина розписала шесту воєнну пожичку.

З Лондону доносять на основі телеґрами з Берліна через Амстердам, що правительство Німеччини ухвалило розписати шесту воєнну пожичку. Приниманє пожичок розпічнеть ся з днем 15. марта, а скінчить ся з днем 16. цьвітня б. р. Пожички мають складати ся в більшій части з 5-процентових державних бондів.

Бернсторф іменований кандидатом на посла до німецького парляменту.

Ґр. Бернсторф, бувший німецький амбасадор в Злучених Держав, зістав іменований кандидатом на посла до німецького парляменту на місце померього посла Найдінґа.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Хв. Уряд музичного Товариства „Українська Банда", Філядельфія, Па. — Ми не можемо помістити Вашої дописи. Зрозумійте, що поміщуючи Вашу допись, ми мусіли би помістити і дописи попередних людий. Се місцева справа і нехай про неї знають лише ті місцеві особи, які нею інтересують ся. Для загалу вона не є цікавою.

Вп. П. Ференц, Пітсбурґ, Па. — Подайте число ґазети, де була згадка про Вашого батька.

Вп. Й. Буката, Оборн, Н. Й. — Одержали „Згадку про рідний край" і витинок, а „розмови" ніякої нема. При надсиланю витинків треба все зазначити назву часописи, число і день.

Присутний, Бріджпорт, Конн. — Допись буде поміщена в однім з найблизших чисел.

Календар нашого житя.

Любов — се поїзд, а жите — розклад їзди.

В 20-тім році житя чоловік жене експресом; в 30-тім році житя летить поспішним поїздом; коли зближаєть ся 40-вий рік, то вистарчить і спанцеровий, а вже по 50 літах тягаровий, який, заки доїде до стації, відпочиває на кождім перестанку.

Богато довжників жалуєть ся на невдячність своїх вірителів.

Неодин казить ся, що не міг других переконати про се, в що сам не вірить.

Є мущини, котрі, шукаючи спокою, женять ся.

Декотрі люди убирають ся так красно, що уважають себе за інтелігентних.

БРУКЛИН, Н. Й.

„Бруклинський Боян" в Бруклин, Н. Й.
— відограє —
В НЕДІЛЮ, ДНЯ 11-го МАРТА 1917 Р.
О ГОДИНІ 7.30 ВЕЧЕРОМ ТОЧНО
в церковній гали 160 Норт 5-та улиця
ПРЕДСТАВЛЕНЄ
ІЦКО ВОЛЬФ
драма в 3-ох діях.
ОСОБИ:

Іцко Вольф .... п. Дмитро Білаш
Крутарський, писар .... п. Андрій Цюпа
Ящик, дяк .... п. Алексій Цюпа
Богатчук, господар .... п. Василь Третяк
Мелания, його дочка .... п-на Анна Савіцька
Палаия, його вихованка .... п-на Катерина Мусій
Павло, син Богатчука .... п. Гавриїл Лукач
Марко Керничний .... п. Федор Андрейчук
Шмуль, кельнер .... п. Павло Шипорт
Сьвященик .... п. Михайло Стойка
Начальник громади .... п. Василь Даньчевський
Комісар .... п. Яким Кузьма
Сура .... пані Н. Н.

Селяни, селянки і молодіж.
Діриґент і режісер ВОЛ. КАСЬКІВ.
Ціна тікетів 50, 35 і 25 цнт.

УВАГА. Позаяк крісла будуть під числами, длятого просить ся, щоб гості, котрі прийдуть з дітьми тримали їх при собі. Дітий старших пустить ся за половину ціни. Хто хоче мати добре місце до сидженя нехай купує тікет зараз в котрогонебудь з членів „Бояна". Єсли не стане для Вас тікета, то будете самі собі винні.

Дорогі Родимці! Отсим маємо честь запросити всіх Українців в Бруклині і околиці. Рівнож запрошуємо і тих Хвальних Товариств, котрим наш „Боян" зробив якусь маленьку прислугу товариську. Докажіть своєю присутностию, що Ви любите і цінити високо Ваше місцеве співацько Товариство. А Ви бруклинські „Русалки" та „Козаки" маєте нагоду по тім представленю вступити до „БОЯНА" ЦІЛКОМ БЕЗПЛАТНО. Хто не єсть ще до сего часу в „Бояні, той не має доброго серця, бо каже пословиця: „Хто веселий і співає, той і добре серце має".

Гостий повитаєм дуже радо. Як рівнож постараємо ся, щоби їх задоволити. Наш кінцевий клич до всіх Українців: „Най ненависть загибає, Правда щира процвитає!" — УРЯД БОЯНА: Володимир Каськів, голова; Дмитро Зварич, секретар. 26-28

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

За оголошеня поміщені в сій рубриці платить ся по 1½ цента за кожде слово за одноразово поміщене, а за дальші поміщеня по 1 цнт. за слово за кождочасне поміщене. — Оголошень женитьби не приймаєсь

ПОТРІБНО ЛІНОТАЙП ОПЕРЕЙТОРА, до українських друкарських робіт. — D. Popowich, 384 Second Ave., New York, N. Y. 26-27

ФОНОҐРАФ з многими гарними рекордами, який коштував $40.00 продасть сейчас за $12.00. Все в найліпшім стані. Адреса: Mr. Petrak, 334 E. 5th St., New York, N. Y. 4-29

БЕЗПЛАТНО висилаємо кождому гарний кишенковий календар на 1917 рік з цікавими додатками. Пишіть на адресу: M. B. Goldberger, 75 Clarkson St., New York City. 4—

ПОТРІБНО РОБІТНИКІВ, помічників фітерів, рімерів, пунчерів і ріветерів. Добра платня, Робота стала. — Голосіть ся до: Des Moines Bridge & Iron Works. — Беріть Coraopolis або Sewickley Car з Пітсбурґа, Па. яка завезе Вас до фабрики в Neville Island, Pa. 26-28

МУЛИК АЛЕКСАНДЕР, котрого пошукує його брат Роман Будник, з Ровійського полону, нехай зголосить ся до Америк. Українського Бюра, 520 East 6th St., New York, N. Y. 27

Пошукую своїх вуйків ІВАНА ТОДИРА ПІТИКА і ІВАНА БУРИКА, з села Брідка, пов. Заставна, Буковина. — Wm. Hudema, So. St. Paul, Minn. 26-27

Пошукую роботи в фабриці на контрах; щоби не була тяжка. Хто знає де іде добре робота і де мігби я таку роботу дістати, прошу повідомити мене листовно, а я дам за се $5.00 нагороди. — John Dubrowych, 55 Ave. A, Banking House, New York, N. Y. 26-28

Пошукую свого брата МИКИТУ БАКУН і сестру ПАРАСКУ БАКУН. Вони походять з села Майдан, пов. Гусятин. Перебувають в Вініпеґу, Канада. Хто би о них знав, або вони самі, зволять зголосити ся на адресу: Katarуna Bakun, 103 Chapel St., New Haven, Conn. 26-28

Пошукую у важній справі ІВАНА НЕБОЖЕНЬСЬКОГО. Хто би о нім знав, або він сам, зволить зголосити ся на адресу: Rev. D. Kulmatytzky, Palmerton, Pa. 24-30

СТОРІНКА „ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ“ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Др. ІВАН РАКОВСЬКИЙ. 5

ПРО ЗЕМЛЮ, СОНЦЕ І ЗВІЗДИ

(ПОПУЛЯРНА АСТРОНОМІЯ).

—o—

III.

НАШЕ СОНЦЕ.

1. Що таке наше сонце?

Величаве сонце звертає на себе увагу всїх людий від найдавнійших часів. Давні народи та й багато нинїшних, непросьвічених, диких народів уважають сонце всемогучим богом. Ми всї подивляємо його силу сьвітла і тепла та його безмежний вплив на всю природу, то є на землю, ростини, звірята і людий, а багато вчених посьвятило цїле своє житє для розслїду того дивного небесного тїла.

Не можемо похвалити ся еще тим, щоби сучасна наука пізнала вже зовсїм докладно єство сонця, однак вчені вже багато дослідили та й далї досліджують чим раз більше його таємну будову і дивний устрій. Подамо в коротцї те, що про наше сонце докладно вже звісне і розяснене.

Сонце се велитенська куля, якої промір (ширина) є майже стодесять разів більший від проміру нашої землї, а від поверхнї сонця до його осередка є два рази дальше, як від нашої землї до місяця. Як бачимо наше сонце є дуже великою кулею; воно так велике, що з нього можна би виробити майже півтора міліона таких куль, як наша земля! Від нашої землї, як вже знаємо, віддалена тота могутня куля майже на сто пятьдесять міліонів кільометрів, то є около двайцять міліонів миль.

Вченим вдало ся також обчислити, що матерія, з якої утворена сонїчна куля, є далеко рідша і лекша від того матеріялу, з якого утворена наша земська куля; і так показуеть ся, що матерія сонця є чотири разів лекша і рідша від нашого звичайного каміня, значить заледви півтора рази густїйша і тяжша від нашої води. Коли проте лїтр нашої води важить один кільограм, то лїтр матерії сонця важить півтора кільограма. Та хоч матерія сонця така рідка і легка, то всеж таки наслїдком незвичайної величини сонця і його сила притягаюча є дуже велика. Скоро вчені пізнали, що наша земля, а також і багато подібних небесних тїл, держать ся у всесьвітнім просторі силою притяганя сонця, то легко прийшлось їм обчислити, як велика тота сила. З тих обчислень показуеть ся, що сила, з якою сонце притягає всї тїла, так дуже велика, що тїло, яке на нашій землї важить один кільограм, важилоб на сонци тисяч пятьсот кільограмів. Як бачимо, то колиб нам і удало ся дістатись на сонце, то се нам на нїчо не придало би ся, бож там ми не моглиб навіть і рушити ся, тому, що кождий наш палець важив би там кілька кільограмів. Та чоловік до кінця сьвіта не буде міг покинути своєї землї, і тільки з того місця може він розслїджувати усе те, що дієть ся на сонцї.

2. Що розказують нам про сонце далековиди, спектроскопи і фотографії?

Голим оком ми нікому не радили би дивити ся на сонце, бо такий сьмільчак може наразитись що найменше на утрату зору, а то й на неминучу смерть, по причинї пораженя мозгу. Тільки часом, коли сонце прислонене хмарами, або підчас його сходу і заходу можна безпечно на нього дивитись, а впрочім треба заслонювати око закопченим або темним склом.

У всякому разї видаеть ся нам сонце невеличким, одностайно блискучим кружком, майже так великим як наш місяць. Далеко більше можна побачити далековидами, які розуміеть ся треба відповідно приладити, щоби можна через них дивитись. Мало є таких щасливих, що мають нагоду оглядати наше сонце такими далековидами; на те можуть позволити собі лищ астрономи то є вчені, що займають ся розслїдом небесних тїл і ті що мають доступ до астрономічних обсерваторій, то є закладів, де є такі далековиди і всї инші прилади, потрібні до розслїду небесних тїл. Ми, що не маємо до сього нагоди, мусимо вдоволятись фотографіями, які при помочи далековидів знимають із сонця. Перша річ, яку мусимо зауважати, дивлячись на сонце далековидами, є та, що його поверхня не є так зовсїм одностайно сьвітляна, як се нам здаеть ся, а тільки цїла густо зерниста.

Образок 11. Частина поверхнї сонця з зернами і пятнами.

Тоті зернятка, що покривають цїлу поверхню сонця, постійно, безупину рухають ся і змінюють ся: часом пригадують вони дрібні грудочки, то знов скудовчену вовну, або помервлене листє, а найчастїйше зернятка ячменю. Згадані маленькі грудочки чи зернятка в дійсности досить значненькі, бо доходять до величини нашого місяця, тай рухають ся вони з скорістю наших найбільших вітрів. Дослїди роблені спектроскопом вказують на те, що ті грудочки на поверхнї сонця, се нїчо иншого, як тільки хмари пар ріжних металів, а головно зелїза. Тоті метальні пари, розпалені до білого жару, покривають грубою верствою цїлу поверхню сонця, уносячись над нею подібно як наші хмари водної пари над поверхнею нашої землї. Яке страшенне горячо мусить бути на сонцї, коли хмари там із метальних пар! Певно воно в десятеро більше як те горячо, при якім тоті металї топлять ся! Сю верству розжарених метальних пар називаємо фотосферою. Фотосфера творить власне сьвітячу поверхню сонця, вона є головним жерелом його сьвітла і тепла, що їх так щедро розсїває сонце по цїлім окружаючім сьвітї.

Далековидними склами бачимо на поверхнї сонця кромі згаданих численних грудочок, ще більше або менше число чорних пятен (плям) ріжної величини. Тоті пятна не є постійними; зразу являеть ся тільки маленька чорна цяточка, що зростаючи стає швидко замітним пятном. В такім пятнї бачимо все чорне ядро і темнаву лучисту обвідку довкола нього. Коли чорне пятно зросте вже до найбільшої величини, тодї його ядро швидко зменьшуеть ся а в кінци никне зовсїм, а в слїд за тим лучиста обвідка розпливаеть ся. Ми вже згадували, що на обвідках згаданих пятен видно все лучисті черточки; уклад і рух тих черточок вказує на те, що в тім місци, де є пятно, повстає страшенний вир, який гонить від обводу до нутра пятна.

Образок 12. Пятно сонця.

Сонїчні пятна є дуже ріжнородної величини, деякі є справдї невеличкі, та бувають і такі, що доходять до пятьсот тисяч кільометрів ширини, а проте їх поверхня буває і сто разів більша як поверхня цїлої нашої землї. Такі великі цятна можна дуже добре бачити навіть голим оком, дивлячись на сонце через темне або закопчене скло. Треба ще знати і те, що згадані пятна не є зовсїм чорними; дуже дотепними, а чуткими приладами, що міряють силу сьвітла, вдало ся виміряти, що вони сьвітять сьвітлом пять тисяч разів еще сильнїйшим як сьвітло місяця в повнї, а чорними видають ся вони тому, що окружаюча, зерниста фотосфера еще далеко яснїйша; так само чорним видаеть ся розжарений до червоности кавалок зелїза, коли ми вкинемо його до цїлком розтопленого зелїза, що сьвітить осліплюючим білим блеском.

Скорість, з якою розширяють ся або зменьшують ся тоті пятна, переходить сотки разів скорість наших найбільших вихрів, а з того видно, що в тих місцях, де появляють ся пятна, відбувають ся на сонцї якісь страшенно могучі перевороти. Не всї сонїчні пятна тревають однаково довго: одні задержують ся на поверхнї ледви кілька хвиль, инші довше, а бували й такі, що тревають навіть довше як один рік. На тих власне пятнах, що задержують ся довше на сонцї зауважали, що вони постійно пересувають ся від східного берега сонця до західного, а щоби перебути ту дорогу вони потребують около чотирнайцять днів; дійшовши до західного берега сонця вони зникають на те, щоби по чотирнайцяти днях знова появити ся на східнім березї, та знова перебути ту саму дорогу. Всї довготреваючі пятна пересувають ся оттак правильно по поверхнї сонця; а се можна пояснити тільки тим, що то власне не пятна порушають ся, але сонце обертаеть ся довкола своєї оси і на один такий оборот потребує около двайцять вісім днів.

Темнїйша краска пятен і докладні поміри їх теплоти виказали, що в тих місцях на сонцї тепло значно менше, як загалом, значить там метальні хмари значно охолоджені. А проте там з охолоджених хмар або зливають ся на сонце струї плинних металів і повстають свого рода метальні хмароломи, або творять ся криги густаво-плинних метальних мас, що зрослі до певної величини, не могуть вже довше удержати ся у фотосфері і провалюють ся звідтам до нутра сонця. Можливо також, що сонїчні пятна се великі прірви у горячих метальних хмарах, через які проглядає темнїйше а проте холоднїйше, та густїйше сонїчне ядро.

Дуже замітна річ, що пятна на сонци появляють ся дуже правильно. Бувають роки, коли їх нема зовсїм, і тодї сонце справдї може бути взірцем бездоганної ясности; та відтак виступають пятна що року чим раз частїйше так, що пятого року доходять вони до найбільшого числа і набільшої величини. Опісля їх чим раз то меньше так, що шестого року їх знов нема зовсїм. Оттак повтаряеть ся все, а проте найгустїйше виступають пятна на сонци що одинайцять лїт. Кромі того кождий пятий такий „пятнистий“ рік визначуеть ся появою незвичайно великих та густих пятен так, що по правдї найбільше пятен обявляеть ся на сонци що пятьдесять пять лїт.

Образок 13. Сонце з факлями і протуберанцями.

Та кромі згаданих зерен і пятен бачимо на сонци ще инші цікаві прояви. А то, коли підчас цїлковитого затьміня сонця місяць заслонить собою цїлий осліплюючий сонїчний кружок, тодї видно довкруги затемненого сонця рожевий обруч. З того видно, що поверхня сонця покрита ще якоюсь рожевою верствою, що уносить ся над сьвітячими метальними хмарами фотосфери. Тоту рожеву зверхну верству на сонци названо власне задля гарної рожевої краски хромосферою, себто барвистою верствою. Хто хоче бачити на сонци рожеву хромосферу той не конче мусить жда-

ти аж на затьмінє сонця, можна еї оглядати також добре, прислонюючи сонце сильно закопченим склом. Досліди спектроскопом виказали, що хромосфера се розжарені пари двох дуже ніжних тіл, так званого водня і гелія. І ся верства не є спокійною; що хвилї вибухають з неї огнисто-червоні маси, що вистрілюють високо в гору і падають по кількох хвилях знова на сонце. Звуть їх факлями, себто смолоскипами і протуберанцами, себто язиками. Деякі з тих сонїчних смолоскипів і язиків доходять до висоти вісїмсот тисяч кільометрів, то є більше як сто тисяч миль і летять зі скорістю триста пятьдесять кільометрів, то є майже пятьдесять миль на одну секунду. І величина їх не мала, бо деякі з них так великі, що можна би з них виробити кількасот наших земель!

Лячно стає нам нераз, коли читаємо про вибухи наших вульканів, то є гір, з яких виливаєсь розтоплене камінє і вибухають горячі пари нераз на триста метрів у гору. Чимже є ті вибухи наших вульканів супроти згаданих сонїчних смолоскипів і язиків — та які могучі перевороти мусять відбувати ся на сонци, що з такою силою викидають в гору такі страшенно великі маси!

Образок 14. Сонце з короною.

Та на тім еще не конець! Кромі обох згаданих вже верств фотосфери і хромосфери покриває ціле сонце еще трета верства звана короною. Корона є еще ніжнїйшою від хромосфери і окружає ціле сонце в виді широкої, сьвітячої обвідки, що викидає з себе місцями могучі снопи ясного сьвітла. Корону можна бачити тільки підчас цілковитих затьмінь сонця, а проте ся проява ще не докладно пояснена. Здаєть ся, що се сьвітло таке як сьвітло наших лискавок. Коли де на землї счинить ся буря, тоді наслідком переворотів у хмарах витворюєть ся сьвітло, що в виді могучих лискавок розяснює нічну темряву. Знаємо вже, що на сонци панують все і скрізь далеко страшнїйші бурі, як ті, що лучають ся часом на нашій земли, до того воздух там із горячих пар, а хмари із розжарених металів! Проте страшні, безнастанні бурі на сонці витворюють вже не наші лискавки, а могуче, постійне сьвітло, що обливає цілу поверхню сонця і могучими снопами розходить ся по всій вселенній.

3. Що дієть ся на сонци?

З того всего, що ми далековидами і другими приладами можемо довідати ся про наше сонце, бачимо, що воно є дуже великою кулею обгорненою трема сьвітляними верствами: короною, хромосферою і фотосферою. Зверхна верства корона, се властиво громовинне сьвітло, подібне до наших лискавок, середня верства хромосфера, що лежить під короною, се розжарені ніжні пари, а спідна верства фотосфера, се верства розжарених пар тяжких металів. Доперва під тою верствою є властиве сонце. Після всякої правдоподібности сама сонїчна куля є із розжареної плинної маси, однак можливо, що вона має зверху тонку та все еще незвичайно горячу, ціпку скорупу. На всякий спосіб матеріял, з якого утворена сонїчна куля такий сам, як той, з якого є наша земля, а радше він такий як лява, то є розтоплене камінє, що виливаєть ся з нутра наших вульканів.

Довкруги сонця є цілком зимний всесьвітний простір, тому горячі, метальні пари, що окружають сонце, остуджують ся, згущують ся і спадають на сонце, та тут огрівають ся наново до нового жару і знова піднимають ся в гору. Як бачимо поверхня сонця не є така спокійна і тиха, як нам позірно здаєть ся. Усе, що тут на землї ціпке і холодне, там варить ся в страшнім, пекольнім огни, страшенні вибухи розтоплених мас проривають раз враз сьвітячу опону, а горячі пари металїв і неметалїв викликують бурі, про які ми тут на земли не маємо найменьшого понятя.

Знаємо вже, що сонце є майже півтора міліона разів більше від нашої землї, ото й не диво, що всї тоті заворушеня на сонци мають великий вплив на нашу землю. І так зауважено, що коли на сонци є великі і численні пятна, тоді є на земли великі бурі, непогода і холодне веремя, а наслідком того з'являють ся гірший урожай, дороження, голод та инші нещастя.

А далеко від нас на півночи під бігуном є така країна, де все люта зима, а земля покрита вічними снігами і ледами. В тих країнах, серед довгих ночий, являєть ся так звана північна зоря. Тодї ціла одна сторона неба горить мов червоний жар, а з найяснійшого осередка вистрілюють в гору огненні язики, що мерехтять що хвиля иншими красками, або на небі з'являєть ся широка полумянна стяжка, що величавими завоями звисає з неба, немов придержувана невидимими руками (гляди образок 15). Такого чудового явища нема у нас ніколи, хиба, що часом тільки, серед зимових ночий, небо легко зачервонюєть ся, але в підбігунових краях воно являєть ся дуже часто. До недавна зовсім не вміли люди пояснити собі, звідки береть ся північна зоря, та тепер вже відкрили вчені, що вона стоїть у звязи з сонїчною короною, а радше із тими сьвітляними снопами, що вистрілюють із неї. Дуже можливо, що північна зоря се конець тих сьвітляних снопів сонїчної корони, та на всякий спосіб обі прояви з собою дуже споріднені.

(Дальше буде).

Олекса Стороженко.

ЖОНАТИЙ ЧОРТ.

—o—

Давно вже люде кажуть, що „і сам чорт не пізна, яка з дівчини вийде молодиця". Дівчиною вона і смирна і покірна; слуха матїр, батька боїть ся, старших поважа; вийде на вулицю, то й очей не зведе, а коли зачепить її який парубок, то вилає або заплаче. Подивіть ся ж, яка з неї молодиця, що вона виробляє з бідолашним чоловіком! І моркву скромадить[1]), і кирпу гне[2]), і од завійниць[3]) ґедзаєть-ся, а деколи рогачем і тьху дасть[4]) небораковї, і цибулькою нагодує[5]). І з парубками вже не та: не насуплюєть-ся, а зуби до них скалить і бісики пуска[6]); між людьми не сидить мовчки, а цокотить, кого попало і коренить і ганить, а часом і москаля підвезе[7]), та ще й очей у рябка не позича, — жива на небо лізе. Так що будеш робить з такою жінкою?... Швидче тікай до чорта з рогами, коли не хочеш дутеля[8]) ззісти.

Не брешуть же й люде, кажучи, що і „сам чорт не пізна, яка з дївчини вийде молодиця", бо так воно й справдї вийшло. Оженив ся чорт, та й добув собі таку жінку, як ся молодиця, що я росказував. Зараз побачив сердешний, бо не дурно був чортом, що втяв до гаплика[9]), — не переливки, бачите: і місяця з нею не прожив, ухопив шилом патоки, та й дав од неї драла не оглядаючись.

Плентаєть-ся чортяка по сьвіту, і пекла одцуравсь, бо добре зна, що жінка і там його знайде, і відтіля з-за печи витягне; і вже так його налякала, що й чужих жінок жахаєть-ся: де нї вздрить очіпок або плахту, то й ховаєть-ся, і очи заплющує, як жайворонок, угледївши шуліку[10]). Раз, як ховав ся він по закамарках, нахопив ся на його якийсь чоловік, трохи з ніг не звалив.

— Тю, на твого батька! — скрикнув чорт. — Відкиль се нечиста мати тебе пре?

— Втікаю од жінки, — одказав чоловік: — нехай вона сказить ся!

— Од жінки? — спитав чорт. — Куди-ж ти тікаєш? скажи й міні, будь ласкав.

— До чорта з рогами! Тепер і він мінї не страшний.

— Ну, коли так, то не ходи ж далеко його шукати: я тобі чорт!

Чоловік, почувши се, дуже злякавсь, хотів був уже пятами йому накивати, а чорт його зупинив, та й каже:

— Не жахай ся, голубчику: я й сам утік од жінки; далась вона й мінї у знаки!

Люде кажуть: біда одна — людей єдна. От вони і пішли собі у-двох, як добрі товариші. Чоловік росказує чортові про свою жінку, а чорт про свою. Нїчого казати — обидві добрі, годилось би обоїх на одну осику повісити. Далї чорт і каже чоловікові:

—Ти міні, чоловіче, ніякої поради не даси, а я тобі у великій пригоді стану.

— У якій же ти мінї пригоді станеш?

— От у якій: я буду ускакувать в утробу жінкам, та й буду їх мордувати; а ти мене виганяй, та й загрібай гроші лопатою, от-що!

— Добре! тільки не вскакуй в утробу моєї жінки: там така гаспедська утроба, що ти й кінця краю не знайдеш; там саме пекло, та мабуть там уже і без тебе сто кіп чортів сидить, коли не більш!

— Ет, хиба опріч наших жінок і людей на сьвіті нема?...

Як згодились, так і роблять: ускочить чорт в утробу якій-небудь бідолашній і зачне мордувати, а чоловік прийде, поворожить, пошахрує та й вижене чорта. Не пройшло й місяця, як у чоловіка повнісінький капшук золота і срібла. Як тут не розприндитись[11]) і не зачванитись? З грошима вже йому і жінки не страшно: од нового очіпка, плахти, намиста з дукачами хоч яка притихне, хоч якій пельку заткнеш. От він за щось заспоривсь із чортом, полаявсь, та й накликав на себе лихо: чорт розсердив ся, та й каже:

— Е, трівай же, иродів сину! Не вмів мене шанувати, так покоштуєш же ти в мене жару!

Розійшов ся чоловік із чортом і байдуже собі: гуляє по шинках, розхожує з музикою по ярмарках, а чортяка тим-часом готує йому добру халазію[12]). Та й не хитрий же диявольский син! забрав ся в утробу якійсь княгівнї, одним-одній дочці у батька, та й мордує небогу, так що князь, глядючи на її муки, аж слїзми умиваєть-ся, аж волосся на собі рве. (А се ще діялось, коли хочете знати, ще за Польщі, як Україною князї орудували). Зо всього свого князтва зібрав князь лікарів, знахурів, — так ні один нічого не вдіє, ніхто поради не дасть. Аж хтось і каже князеві, що є такий чоловік, що чортів із утроби випружує[13]). Як се почув князь, зараз і розіслав за ним тонців, щоб хоч під землею його знайшли, щоб без його і не вертались. Не довго й шукали нашого неборака: десь у шинку знайшли і помчали до князя. Як побачив його князь, то аж кланяєть-ся та просить; а звісно, як ті магнати чого просять, то хоч він і кланяєть-ся, а за шабельку береть-ся: коли не зробиш, чого бажа, то й голову одчеше; як кажуть: і гроші дає, і шкуру дере.

— Вирятуй — каже князь, — мою дитину, то я тобі пів князтва мого віддам, а як не вирятуєш, то спалю тебе на тихому вогню!

— Погано, Тетяно! — подумав неборак: — якось приходить ся не до чмиги[14]). Зараз пізнав, що се бісяка налагодивсь йому оддячити; нїчого робити: до чорта; сюди-туди, круть-верть — чого не робив, як нї панькав і перепрошував чортяку, — не хоче гаспедів син!

— Князь обіцяв мінї пів князтва, — каже чоловік, — то я тобі оддам ту половину; тільки покинь князівну!

—Ет! — каже чорт: — магнати щедрі на обіцянки; вони тодї тільки й не збрешуть, як обіцяють кару. Залле він тобі за шкуру сала!

Не вилазить диявольский син із князівни, та й не вилазить, — ще гірш її мордує. Не рад уже бідолашний чоловік і тим грощам, що зібрав! уже б і до жінки вернувсь. Хотів був утікти, так не можна ж: приставили за ним калавур і так його пильнують, як ока.

Пройшов тиждень, другий, а князівнї усе гірш та гірш. От князь і розлютувавсь:

— Ти, — каже, — усїх вилїчував, а моєї дочки не хочеш? От тобі сроку[15] одні сутки[16]). Як не виженеш чорта, то я з тебе зроблю вишкварки[17]).

Нїчого робити бідному чоловікови; взяв, та й признав ся князеві, як на сповідї. „Оттак і так, каже: се чорт мінї на пакость забравсь у твою дочку, щоб мене з сьвіта зігнати. Йому того тільки й хочеть-ся, щоб ти мене жаром нагодував". Так що-ж? не йме віри князь!

— Брешеш, сякий-такий! Як не виженеш, то буде, як я тобі сказав. Вже для тебе не переміню свого слова: я — каже, — люблю правду!

— А щоб тебе з правдою! — подумав чоловік, почухавши потилицю. Не твоя се правда, а чортова.

Минули сутки, князівнї ще гірш стало. От князь і звелїв неборака спалити, бо, бачите, любив правду. Скрутили бідолашному руки й ноги і положили на костер. Як припекли сердешного, так де в його й розум узявсь! вигадав, яким побитом протурити[18]) чорта.

— Вижену, — репетує, — вижену диявольского сина, тільки розвяжіть... батечки, голубчики!

Розвязали, він і побіг у будинки, прямо у ту сьвітлицю, де чорт мордує князівну. Як убіжить, як крикне не своїм голосом:

— Тїкай, чорте, жінка йде!

А чорт на-втікача, так прожогом у вікно, тільки шибка забрязчала, з собою і кватирку виніс!

—o—

1) Моркву скромадити—бурчати на чоловіка, дорікати, грімати. 2) Кирпу гнути—дерти носа до гори. 3) Завійниця—сильний біль в животі з кольками. 4) Тьху дати—побити. 5) Цибулькою нагодувати—до гіркого плачу довести. 6) Бісики пускати—очима стріляти. 7) Москаля підвозити—одурювати, ошуковати. 8) Дутель—пустих оріх; дутеля з'їсти — умерти. 9) Втяти до гаплика—зробити дуже не до ладу. 10) Шуліка—каня. 11) Розприндитись—набундючити ся, згордіти. 12) Халазія—прочуханка. 13) Випружувати—виганяти. 14) Чмига—шмига; не до шмиги — не до ладу, не до речи. 15) Срок—реченець, термін. 16) Сутки—доба. 17) Вишкварки—шкварки; зробити вишкварки з когось — на смерть побити. 18) Протурити—прогнати.